

રૂપરેખા

- 9.0. હેતુ
- 9.1 પ્રસ્તાવના
- 9.2 કોલન ક્લાસિફિકેશનની પૂર્વભૂમિકા
 - 9.2.1 ઈતિહાસ
 - 9.2.2 પદ્ધતિનો વિકાસ
 - 9.2.3 આવૃત્તિઓ
- 9.3 પૃથક્કરણીય- સંયોજિત પ્રક્રિયા
- 9.4. કોલન ક્લાસિફિકેશનમાં સંજ્ઞાઓ
- 9.5. માળખું અને રચના
- 9.6. કોલન ક્લાસિફિકેશનની વર્ગીકૃત સૂચિ
- 9.7. સારાંશ
- 9.8. તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો
- 9.9. ચાવીરૂપ શબ્દો
- 9.10 સંદર્ભો અને વિશેષ વાંચન

9.0. હેતુઓ (Objectives):

ગ્રંથાલયમાં વર્ગીકરણ માટે ઘણી બધી વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓનો વિકાસ થયેલો જોવા મળે છે. જેમાં એક વર્ગીકરણ પદ્ધતિ કે જે દ્વિભિદ્ધ (કોલન ક્લાસિફિકેશન) વર્ગીકરણ પદ્ધતિ ડો. રંગનાથન દ્વારા વિકસાવવામાં આવી છે. આ વર્ગીકરણ પદ્ધતિ તેમના દ્વારા વિકસાવેલા વર્ગીકરણના સામાન્ય સિદ્ધાંતોને આધારે છે,

આ યુનિટ વાંચ્યા પછી તમે નીચે મુજબ સક્ષમ બની શકો.

- કોલન ક્લાસિફિકેશન અંગેની માહિતી મેળવી શકો.
- કોલન ક્લાસિફિકેશનની પૃથક્કરણીય સંયોજિત પ્રક્રિયા સમજી શકો.
- કોલન ક્લાસિફિકેશનમાં સંજ્ઞાનો ઉપયોગની ગણના કરી શકો.
- વર્ગીકરણ પદ્ધતિનું મૂળભૂત આયોજન અને તેનું વર્ણન સમજી શકો છો.
- કોલન ક્લાસિફિકેશનમાં સૂચિનો ઉપયોગ

9.1. પ્રસ્તાવના (Introduction):

કોલન ક્લાસિફિકેશન (સીસી) વર્ગીકરણ પદ્ધતિ દેશના પુસ્તકાલયો અને સાથે વિદેશી દેશોના પુસ્તકાલયોની વ્યવસ્થિત પદ્ધતિઓમાંની એક વર્ગીકરણ પદ્ધતિ છે. જ્ઞાનવિશ્વના વિવિધ વિષયોને વર્ગીકૃત કરવા માટે ડો. એસ. આર. રંગનાથન દ્વારા

વર્ગીકરણની પદ્ધતિ વિકસાવવામાં આવી. તમામ શક્ય વિદ્યાશાખા અને તેમના પેટાવિભાગોને વર્ગીકૃત કરવા કોલન વર્ગીકરણ પદ્ધતિ આગળ રહી છે. તેના વિવિધ મુખકોમાં અનુક્રમે વ્યક્તિત્વ, વસ્તુ, વેગ, સ્થળ અને સમય તરીકે પાંચ મૂળભૂત શ્રેણીઓ હેઠળ વિષયનું વિશ્લેષણ થાય છે. કોઈ પણ વિષયના વિવિધ મુખકો ઉમેરવા અથવા સંયોજીત કરવા માટે, વિવિધ સંયોજક ચિહ્નો પ્રદાન કરવામાં આવ્યાં છે. વિવિધ મુખકોના પૃથક નંબરો વિષયવાર અનુસૂચિમાં ઉપલબ્ધ છે, અને વિષયનો વર્ગ નંબર રચવા માટે સંયોજક ચિહ્ન સાથે જોડવામાં આવે છે. કોલન વર્ગીકરણમાં વિશ્લેષણ અને સંશ્લેષણ સામેલ છે, આ કારણથી જ તેને 'પૃથક્કરણીય સંયોજિત' સ્કીમ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. વર્ગ રચવામાં કેટલાક જટિલ અને મુશ્કેલ કાર્ય જોવા મળે છે, પરંતુ એકવાર તેને સમજવામાં આવે અને તેનું પાલન કરવામાં આવે તો તે અસરકારક રીતે કાર્ય કરે છે. કોલન ક્લાસિફિકેશન વર્ગીકરણ પદ્ધતિ જે તમામ પ્રકારના ગ્રંથાલયોમાં પ્રલેખો, પુસ્તકો, સામયિકો, અહેવાલો, પત્રિકાઓ, માર્કેટિંગ અને તમામ પ્રકારના ઇલેક્ટ્રોનિક મીડિયાનું વર્ગીકરણ કરવા માટે ઉપયોગી બને છે. આધુનિક વિચાર વર્ગીકરણ સીસી એ એક અલ્ટ્રામર્ક છે અને તે આધુનિક વર્ગીકરણ સંશોધન અને વિકાસને ખૂબ પ્રભાવિત કરે છે.

9.2 કોલન ક્લાસિફિકેશનની પૂર્વભૂમિકા (Background of Colon Classification)

9.2.1 કોલન વર્ગીકરણનો ઇતિહાસ:

કોલન ક્લાસિફિકેશન વર્ગીકરણના લેખક, શિયાલી રામમૃત રંગનાથને ગણિતના શિક્ષક તરીકે પોતાની કારકિર્દીની શરૂઆત કરી. જો કે, 1924 માં, તેમને યુનિવર્સિટી ઓફ મદ્રાસના ગ્રંથપાલ તરીકે નિમણૂક કરવામાં આવી હતી. 1924માં, તેઓ લંડન યુનિવર્સિટીમાં લાઈબ્રેરી વિજ્ઞાનનો અભ્યાસ કરવા લંડન ગયા હતા. ગ્રંથાલય વર્ગીકરણની હાલની યોજનાઓથી અસંતુષ્ટ, તેમના અનુભવથી તેમને એવું લાગે છે કે મૂળ સિદ્ધાંતોમાં ફેરફાર જરૂરી છે કે ક્યા વર્ગીકરણ યોજનાઓ સ્થપાયા. લંડનમાં રહેતા, ગ્રંથાલય વર્ગીકરણના વૈચારિક આદર્શોને સંજ્ઞાત્મક કક્ષાએ યોગ્ય સ્વરૂપ આપવા ડો. એસ. આર. રંગનાથને લંડનના સેલ્ફીઝ ડીપાર્ટમેન્ટ સ્ટોરની મુલાકાત સમયે મેકનો-સેટની કરામત જોવા મળી જે પ્રતીકોની મર્યાદાઓ આંખવા માટે સીસી ની આધારશીલા બની રહી. ડો. એસ. આર રંગનાથને નવી યોજના માટે એક લેઆઉટ તૈયાર કર્યું અને નમૂનાના સ્વરૂપમાં વિવિધ પાસાઓ માટે કેટલાક વિષયો બનાવ્યાં. લગભગ એક વર્ષમાં, તેઓએ કોલન ટૂલને અત્યંત ઉપયોગી શોધી કાઢ્યું. કેટલાક વિષય નિષ્ણાતોની મદદથી, કાર્યક્રમ 1927માં પૂર્ણ થયો. 1932 માં, આ યોજના છાપવા માટે તૈયાર હતી. આમ, 1933માં, કોલન વર્ગીકરણનું પ્રથમ સંસ્કરણ બહાર પાડવામાં આવ્યું હતું. અત્યાર સુધી 7 આવૃત્તિઓના છાપવા સહિત કોલોન વર્ગીકરણની 7 આવૃત્તિઓ પ્રકાશિત થઈ છે.

9.2.2. કોલન વર્ગીકરણ પદ્ધતિનો વિકાસ:

(Three versions of Colon Classification)

કોલન વર્ગીકરણ (સીસી) પ્રથમ આવૃત્તિ 1933 માં પ્રકાશિત થઈ હતી. અત્યાર સુધી, સીસીના સાત વર્ઝન પ્રકાશિત થયા છે. તેમની લાક્ષણિકતાઓ અનુસાર, સાત ભાગોને

ત્રણ જૂથોમાં વહેંચવામાં આવ્યા છે, જે આ પ્રમાણે છે.

સંસ્કરણ 1 (1933-1950) - અપરિવર્તનશીલ મુખ્યુક્ત વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ : સીસીના પહેલા, બીજા અને ત્રીજા સંસ્કરણો આ સંસ્કરણથી સંબંધિત છે. આ સંસ્કરણનાં સંસ્કરણો ફક્ત એક પાસા સૂચક બિંદુનો ઉપયોગ કરે છે જેમ કે કોલોન (:). તેથી જ તેને કોલન વર્ગીકરણ નામ મળ્યું. આ સંસ્કરણથી સંબંધિત આવૃત્તિઓએ મૂળભૂત વિષયોના ટૂંકા પ્રોગ્રામ, કેટલાક સામાન્ય લગતા અને મોટી સંખ્યામાં વિશિષ્ટ અલગ પાડ્યા છે.

અપરિવર્તનશીલ મુખ્યુક્ત વર્ગીકરણ પદ્ધતિમાં મૂળ વર્ગો, સામાન્ય પૃથકો તથા વિશિષ્ટ પૃથકોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવે છે. આ પૃથકોને જોડવા માટે સંયોજક ચિહ્નો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે. મૂળ વિષયોના કોલાઓના વિસ્તાર તથા નવીન પૃથકો રચવાની તેમાં વ્યવસ્થા હોવાથી વિષયોના વર્ગસમંકોની રચના પણ સરળતાથી કરી શકાય છે. આ પદ્ધતિમાં વર્ગસમંકની રચના પૂર્વરચિત ઉપસૂત્રના આધારે કરવામાં આવે છે. એ સિવાય પૂર્વનિર્ધારિત મુખક ઉપસૂત્રને કારણે નવીન સંયુક્ત વિષયો માટે જરૂરી મુખકોનો સમાવેશ કરી શકતો નથી. સી.સી.ની આવૃત્તિ 1 (1933), આવૃત્તિ 2 (1939), આવૃત્તિ 3 (1950) આ ઉપયુક્ત પ્રકારને સ્પષ્ટ કરે છે.

સંસ્કરણ 2 (1950-1963)- મુક્ત મુખ્યુક્ત વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ : સીસીનું ચોથું, પાંચમું અને છઠ્ઠું સંસ્કરણ આ સંસ્કરણથી સંબંધિત છે. આ સંસ્કરણ લગભગ મુક્તપણે બનાવેલ સંસ્કરણ તરીકે ઓળખાય છે. આ સંસ્કરણો અનુસાર પ્રત્યેક મુખક પદને મુખક સમંકમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવે છે. અને અંતમાં મુખક સમંકોને જે તે સંયોજક ચિહ્નની મદદ વડે વર્ગસમંકમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવે છે. આ પ્રક્રિયા દ્વારા સંયુક્ત વિષય પોતાના મુખકોને સ્વયં નિશ્ચિત કરે છે. એટલે કે આ સમગ્ર પ્રક્રિયા નીચે મુજબના ક્રમમાં થાય છે.

- મુખક વિચાર (Facet Idea)
- મુખક પદ (Facet Term)
- મુખક સમંક (Facet Number)
- વર્ગ સમંક (Class Number)

સમંકો કે મુખકોના ક્રમમાં પ્રત્યેક વસ્તુ મુક્ત છે. એટલે કે કોઈ પણ વસ્તુ પરિવર્તનશીલ નથી. આ પ્રકારની વર્ગીકરણ પદ્ધતિને મુક્ત મુખ્યુક્ત વર્ગીકરણ કહેવામાં આવે છે. 1952 થી 1960 સુધીનું કોલન વર્ગીકરણ પદ્ધતિનું સ્વરૂપ મુક્ત મુખ્યુક્ત વર્ગીકરણ પદ્ધતિનું બન્યું છે.

સંસ્કરણ 3 (1963-1997)- સ્વતંત્ર રીતે સંચાલિત વર્ગીકરણ પદ્ધતિઓ : સી.સી.ની સાતમી આવૃત્તિ, 1987 માં પ્રકાશિત થઈ હતી, આ સંસ્કરણમાં વર્ગીકરણના ગતિશીલ સિદ્ધાંતના નિષ્કર્ષોનો સમાવેશ છે. સ્વતંત્ર મુખકીય વર્ગીકરણ પદ્ધતિ હોવાથી, મૂળ વિષય સાથેના સંયુક્ત વિષય માટે કોઈ ચુસ્ત નિયમ નથી.

9.2.3. કોલન વર્ગીકરણની વિવિધ આવૃત્તિઓ:

પ્રથમ 1924 થી 1928 સુધી બનાવવામાં આવ્યું હતું અને કોલન ક્લાસિફિકેશન

(સીસી) ની પ્રથમ આવૃત્તિ, 1933 માં મદ્રાસ લાઈબ્રેરી એસોસિયેશન દ્વારા પ્રકાશિત કરવામાં આવી હતી, તેની 7મી આવૃત્તિમાં 1987માં રજૂ કરવામાં આવી હતી. છઠ્ઠી આવૃત્તિ હજી પણ 1960 માં પ્રકાશિત સૌથી વધુ લોકપ્રિય હતી. કેટલાક સુધારા સાથે, પુનઃમુદ્રણ 1963 માં એક સાંકળમાં સમાવવામાં આવ્યું હતું. આ માર્ગદર્શિકાનો હેતુ સીસી -6 ના ઉપયોગ માટે માર્ગદર્શિકા બનવાનો છે, આ સંસ્કરણ (1963) વર્ગ ક્રમાંકની રચનાને સમજાવે છે, જેનું પ્રકાશન એશિયા પબ્લિશિંગ હાઉસ દ્વારા 1964 અને 1969 માં કરવામાં આવ્યું હતું. બોમ્બે 1989થી, આ આવૃત્તિને ઘણીવાર લાઈબ્રેરી સાયન્સના શારદા રંગનાથન એન્ડોમેન્ટ દ્વારા ફરીથી લખવામાં આવી છે.

સી.સી. પ્રથમ આવૃત્તિ (1933) - કોલન વર્ગીકરણ પ્રથમ આવૃત્તિમાં દરેક મૂળ વર્ગમાં વિવિધ મુખકો માટે અનુસૂચિઓ પૂરી પાડવામાં આવતી હતી. કોલનનો સંયોજન માટે એક નોટેશનલ સાધન તરીકે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો. આ પ્રતીકનો ઉપયોગ “:” (Colon) એ યોજનાનો એક મહત્વપૂર્ણ ભાગ હતો. તેથી, આ યોજના કોલન વર્ગીકરણ નામ આપવામાં આવ્યું હતું.

સી. સી બીજી આવૃત્તિ (1939) - આ આવૃત્તિમાં ઘણા બધા સુધારાઓનો સમાવેશ થયો છે. તેમાં મૂળભૂત શ્રેણીઓ (વ્યક્તિત્વ, પદાર્થ, વેગ, સ્થળ અને સમય)ની વિભાવના વર્ગીકરણ આધાર તરીકે સેવા આપે છે.

સી. સી ત્રીજી આવૃત્તિ (1950) - આ આવૃત્તિ મૂળભૂત શ્રેણીઓના સંદર્ભમાં દરેક મૂળ વર્ગ માટે મુખક સૂત્ર પ્રદાન કરે છે.

સી. સી. ચોથી આવૃત્તિ (1952) - જુદા જુદા મૂળભૂત શ્રેણીઓના વિવિધ મુખકોના સમકો સાથે વિવિધ સંયોજક ચિહ્નનો ઉપયોગ કરવામાં આવતા હતા જેમ કે :

- વ્યક્તિત્વ માટે કોમા (,)
- પદાર્થ માટે સેમિ-કોલન (;)
- વેગ માટે કોલન (:)
- જગ્યા માટે ડોટ (.)
- સમય માટે ડોટ (‘)

ઉપરોક્ત સંયોજક ચિહ્નોના મુદ્દાઓની રજૂઆતને કારણે આ યોજનાનું પુનઃનિર્માણ કરવામાં આવ્યું હતું. આ આવૃત્તિમાં વર્તુળ અને સ્તરોની વિભાવનાઓ પણ રજૂ કરવામાં આવી છે. મૂળભૂત શ્રેણીઓનો ખ્યાલ સારી રીતે ઉપયોગમાં લેવાયો હતો.

સી. સી પાંચમી આવૃત્તિ (1957) - આ આવૃત્તિમાં નિયમો અને વિવિધ અનુસૂચિઓમાં નોંધપાત્ર ફેરફારો કર્યા છે.

સી. સી છઠ્ઠી આવૃત્તિ (1960) - વિવિધ સમયપત્રકમાં નોંધપાત્ર ફેરફારો કરવામાં આવ્યા છે. ગ્રીક અક્ષરોના ઉપયોગને ટાળવા માટે પ્રયાસ કરવામાં આવ્યો હતો. છઠ્ઠી આવૃત્તિ 1963 માં ફરીથી છાપવામાં આવી હતી, જેમાં કેટલાક મહત્વપૂર્ણ ફેરફારો હતા. મૂળભૂત શ્રેણીઓમાં સમય મુખકમાં સંયોજક ચિહ્નમાં ફેરફાર કરવામાં

આવ્યો હતો. શરૂઆતમાં (ડોટ) (.) ની જગ્યાએ વિપરીત અલ્પવિરામ (‘) કરવામાં આવ્યું હતું.

સી. સી સાતમી આવૃત્તિ (1987) - કોલન વર્ગીકરણની સાતમી આવૃત્તિની સૂચિ એ. નિલમેઘન, એમ. એ. ગોપીનાથ અને એસ. સીયારામ દ્વારા આપવામાં આવેલ છે. વધુમાં, સામાન્ય પૃથકોની યાદી આપવામાં આવેલી છે. વર્ગ સમંકો સરળતાથી પૂરા પાડવામાં આવ્યા નથી. સી. સી સાતમી આવૃત્તિમાં કેટલાક પ્રમાણિત એકમ અનુસૂચિનો પણ સમાવેશ કરવામાં આવેલો છે, જે મેક્કાનો સેટમાં સ્ટાન્ડર્ડ ટુકડાઓ સાથે સુસંગત છે. સી.સી સાતમી આવૃત્તિના અનુસૂચિમાં કેટલાક પ્રમાણિત એકમ અનુસૂચિ છે, આ પ્રમાણભૂત ટુકડાઓ સંયોજિત કરીને, કોઈ અલગ પદાર્થો બનાવી શકે છે. પરંતુ તેનું નિર્માણ કરવું જરૂરી છે. એ જ રીતે, જુદા જુદા કમચયો અને સંયોજનો દ્વારા સ્ટાન્ડર્ડ એકમ અનુસૂચિ ઉમેરીને વિવિધ વિશિષ્ટ વિષયો માટે વર્ગ સમંક બનાવી શકાય છે. સી.સી 7, એક સ્વતંત્ર પૃથકકરણીય સંયોજિત યોજના છે. કારણ કે સંયુક્ત વિષયોમાં ઘટક વિચારોના કમને માર્ગદર્શક સિદ્ધાંતોને આધારે પૃથકરણ કરવામાં આવે છે. અને પૂર્વ નિર્ધારિત મુખક સૂત્રની મદદ વડે માત્ર નિર્ધારિત નથી.

તમારી પ્રગતિ ચકાસો

1. કોલન ક્લાસિફિકેશનની છઠ્ઠી આવૃત્તિમાં થયેલા ફેરફારો જણાવો.

નોંધ: 1. તમારો જવાબ નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો.

2. આ યુનિટના અંતે તમારો જવાબ ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9.3. પૃથકકરણીય- સંયોજિત પદ્ધતિ (Separative Compounding Method)

દ્વિબિંદુ વર્ગીકરણ પદ્ધતિ એ પૃથકકરણીય- સંયોજિત પદ્ધતિ છે આ સંદર્ભમાં જુદી જુદી ગણનાક્ષમ પદ્ધતિઓ જેમકે ડ્યૂઈ ડેસીમલ વર્ગીકરણ પદ્ધતિ તેમજ લાયબ્રેરી

ઓફ કોંગ્રેસ વર્ગીકરણ પદ્ધતિ કરતા આ પદ્ધતિ કંઈક જુદી પડે છે. સીસી માં વિષયના તૈયાર વર્ગ નંબરો આપવામાં આવતા નથી. આ વર્ગીકરણ પદ્ધતિમાં કેટલાક અનુસૂચિઓના પ્રમાણિત એકમો સંકળાયેલા છે. નિયમો અને સિદ્ધાંતોને આધારે જુદી જુદી અનુસૂચિના એકમોમાંથી વર્ગ નંબરોનું સંયોજન કરવામાં આવે છે. આ પ્રક્રિયામાં મેકેનનો સેટનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યા છે. સીસીમાં વિષયના વર્ગ નંબરોની રચના કરવા માટે નીચે જણાવેલ બે પગથિયા આપવામાં આવ્યા છે.

1. વિષયનું વિવિધ મુખકોમાં પૃથક્કરણ અને તેને પાંચ મૂળભૂત શ્રેણીઓમાં પરિવર્તિત કરવામાં આવે છે.

2. મુખકોનું સંયોજન કરવામાં આવે છે.

નીચે જણાવેલ ઉદાહરણની મદદથી સીસીમાં વર્ગ નંબરની રચના કરવા માટે પૃથક્કરણ અને સંયોજનની પ્રક્રિયાને સમજીશું.

ઉદાહરણ:

Title: Lending of Books in Research Library in India during 2018

Class Number: 236; 43: 62.44 'N 18

ઉપરોક્ત ગ્રંથનામ માં મુખ્ય વર્ગ “ Library Science” છે. જ્યારે ગ્રંથનામમાં આપેલ જુદા જુદા મુખકોનું પૃથક્કરણ આ પ્રમાણે છે

1. Lending

2. Books

3. Research Library

4. India

5. 2018

ઉપર દર્શાવેલા મુખકો પાંચ મૂળભૂત શ્રેણીઓના આધારે જોઈએ તો પ્રથમ Lending એ વેગ મુખક, Books એ વસ્તુ મુખક, Research Library એ વ્યક્તિત્વ મુખક, India એ સ્થળ મુખક, તેમજ 2018 એ સમય કે કાળ મુખકમાં આવી શકે.

દરેક મુખકોને તેમની વધતી જતો એકાગ્રતાના આધારે ગોઠવીએ જેમ કે પાંચ મૂળભૂત શ્રેણીઓ PMEST.

પ્રથમ Library Science [M.C], Research Library [P], Books [M], Lending [E], India [S], 2018[T]

Library Science [M.C]

Research Library [P]

Books [M]

Lending [E]

India [S]

ઉપરોક્ત મુખકોનું સંયોજન સંયોજક ચિહ્ન દ્વારા કરીશું. જેમાંથી આપણને નીચે જણાવ્યા મુજબનો વર્ગ નંબર મળશે.

2 [M.C] 36 [P]; 43[M]: 62[E]. 44[S] 'P18 [T]

236; 43: 62. 44 'P18

નોંધ: ઉપરોક્ત ઉદાહરણમાં તમે જોઈ શકો છો કે વ્યક્તિત્વ મુખક ResearchLibraryનો પૃથક નંબર 36 એ મુખ્ય વર્ગ પછી સંયોજક ચિહ્ન (,) કોમા વગર મૂકવામાં આવ્યો છે.

તમારી પ્રગતિ ચકાસો

2. Cataloguing of Periodicals in the Public Library in China in the year of 2017

- નોંધ:** 1. તમારો જવાબ નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો.
2. આ યુનિટના અંતે તમારો જવાબ ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9.4. કોલન ક્લાસિફિકેશનમાં સંજ્ઞાઓ (Nouns in Colon Classification)

મૂળ વિષયોમાં સંખ્યાઓનો ઉલ્લેખ કરવા માટે કોલન વર્ગીકરણની સૂચના સિસ્ટમ નીચે મુજબ છે:

- 23 રોમન નાના મૂળાક્ષરો (a...z, I, l, o સિવાયના)
- 10 ઈન્ડો અરબી આંકડા (0-9)
- 26 રોમન મોટા મૂળાક્ષરો (A-Z)
- કૌંસ નંબરો
- સૂચક અંકો જેમાં હાયફન (-) અને તારકમંડળ (★)

Z, 0 (શૂન્ય) અથવા 9 (નવ)નો ઉપયોગ ખાલી અંક તરીકે રજૂ કરવા માટે

થાય છે જ્યારે T, V, X, અને Z ખાલી ગુણ તરીકે ઉપયોગમાં લેવાય છે, જો કે, જ્યારે તે પ્રારંભિક સંખ્યાઓના રૂપમાં હોય છે, ત્યારે તેઓ અર્થપૂર્ણ રીતે સમૃદ્ધ અંકો તરીકે માનવામાં આવે છે. અને U, W, અને Y ખાલી અંકો તરીકે સ્વીકૃત કરવામાં આવ્યા છે.

સીસી દ્વારા નક્કી કરેલા સમંકથી પૃથક એ સ્પેશીએટર તરીકે સંજ્ઞાત્મક પદ્ધતિનો ઉપયોગ કરવામાં આવે છે જેમાં નીચે મુજબની સંજ્ઞાનો સમાવેશ થાય છે:

- દસ ઈન્ડો-અરબી આંકડા (0-9)
- વીસમી રોમન મોટા મૂળાક્ષરો (A-Z)
- છઠ્ઠા છ રોમન નાના અક્ષરો (A-Z, I,L,O સિવાય)
- કોષ્ટક નંબરો
- સૂચક નંબરો * " •!) & ' . ;, - = + '!

9.5. માળખું અને રચના (Structure & Composition)

આ પુસ્તકને ત્રણ ભાગમાં વહેંચવામાં આવ્યું છે.

ભાગ 1- નિયમો

ભાગ-2 અનુસૂચિઓ

ભાગ-3 પ્રશિષ્ટ અને ધાર્મિક પુસ્તકો

ભાગ-1

આ ભાગમાં નિયમો સાથે સંબંધિત છે, કે જેમાં વ્યાખ્યાઓ, સમજૂતીઓ અને ઉદાહરણો આપેલા છે.

પ્રકરણ 1-4 માં અનુક્રમે call number, class number, Book number અને Collection number આપેલા છે.

પ્રકરણ 5માં facet, Focus અને Devices નો ખ્યાલ રજૂ કરવામાં આવ્યો છે જેના દ્વારા Foci ની રચના વર્ગ નંબરના મુખક માટે કરી શકાય.

પ્રકરણ 6 Contractions આપેલા છે.

પ્રકરણ 7 અને 9માં વર્ગીકરણના ઉપસૂત્રો અને સહાયક ક્રમના સિદ્ધાંતો આપેલા છે.

પ્રકરણો 1-5 માં અનુક્રમે મુખ્ય વર્ગો, સામાન્ય પૃથકો, કાલ પૃથકો, સ્થળ પૃથકો અને ભાષાના પૃથકો આપેલા છે.

પ્રકરણ 6માં પાર્શ્વ સંબંધોનો ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

પ્રકરણ 7 માં પ્રશિષ્ટ યુક્તિઓ અને તેની મદદથી Indology અને બીજી શાખાઓમાં વર્ગોનું આયોજન કરી શકાય.

ભાગના અંતે સૂચિ આપવામાં આવેલી છે.

ભાગ-2

આ ભાગમાં વર્ગીકરણની અનુસૂચિઓનો સમાવેશ થાય છે જે આ પ્રમાણે છે.

પ્રકરણ 1-5 અનુસૂચિઓ અનુક્રમે સામાન્ય પૃથકો, કાલ પૃથકો, સ્થળ પૃથકો અને ભાષાના પૃથકો આપેલી છે.

પ્રકરણ 6 માં પાર્શ્વ સંબંધોની અનુસૂચિઓ આપેલી છે.

બાકીના પ્રકરણોમાં વિવિધ મુખ્ય વર્ગોની અનુસૂચિઓ આપવામાં આવેલી છે.

આ ભાગમાં અંતે સૂચિ શરુ થાય તે પહેલાં કેવી રીતે સૂચિનો ઉપયોગ કરવો તેની સૂચના આપવામાં આવેલી છે.

ભાગ-3

આ ભાગમાં પ્રશિષ્ટ Indologyના વર્ગ નંબરોની ગણતરી પૂરી પાડવામાં આવી છે. આ ભાગમાં સૂચિ બાદ ધાર્મિક પુસ્તકો સાથે તેના ખાસ નામોની અનુસૂચિઓ પૂરી પાડવામાં આવી છે. દરેક ભાગના પૃષ્ઠ ક્રમાંક અલગ રીતે ક્રમમાં આપ્યા છે. પૃષ્ઠ નંબરો ડોટની ડાબી બાજુ ભાગ દર્શાવે છે અને જમણી બાજુ તે ભાગના પૃષ્ઠ નંબર દર્શાવે છે.

પુસ્તકના પ્રારંભે, પ્રારંભિક પૃષ્ઠો પછી કેટલાક જોડાણો આપવામાં આવેલા છે જેમાં કેટલાક સુધારાઓ તથા ખોટા છાપકામ અંગેના થોડા નાના સુધારાઓ પણ આપેલા છે.

9.6. કોલન વર્ગીકરણની વર્ગીકૃત સૂચિ (Classified List of Colon Classification)

સીસીની સૂચિ ફક્ત પ્રાથમિક શરતોનો ઉલ્લેખ કરે છે, ક્યારેય વિષયોને સંયોજિત કરવા માટે નહીં પરંતુ કોઈ વિષયના સંબંધિત પાસાઓ માત્ર વર્ગ ક્રમાંક તરીકે પ્રદાન કરવામાં આવે છે, સીસી 6 આવૃત્તિમાં નીચેની ચાર સૂચિઓ પૂરી પાડી છે જે આ પ્રમાણે છે :

- સામાન્ય સૂચિઓ;
- ભૌગોલિક સૂચિઓ;
- કુદરતી જૂથોમાં વનસ્પતિશાસ્ત્રની અને પ્રાણીશાસ્ત્રની બે સૂચિઓ

દરેક નોંધો શબ્દ પછી શબ્દ આપેલા સિદ્ધાંતોને આધારે ગોઠવવામાં આવે છે.

સૂચિના પ્રારંભે કેવી રીતે તેનો ઉપયોગ કરવો તે અંગેની કેટલીક સૂચનાઓ આપવામાં આવેલી છે. અહીં એક સૂચિ માટેનું ઉદાહરણ આપવામાં આવેલું છે. આ પ્રમાણે છે:

Bronchi G [P], K [P2], L [P], 44

પૃથક પદ Bronchi એ મુખ્ય વર્ગો Biology, Zoology અને Medicine ના વ્યક્તિત્વ (Personality) મુખકમાં તેનો પૃથક નંબર 44 છે.

આ રીતે સૂચિનો ઉપયોગ પદ પ્રમાણે કરવામાં આવે છે આ સૂચિની ગોઠવણી અનુક્રમાંક પ્રમાણે કરવામાં આવી છે જેનો ઉપયોગ સરળતાથી કરી શકાય.

તમારી પ્રગતિ ચકાસો

3. આપેલા પદ પ્રમાણે સૂચિનો ઉપયોગ કરીને વર્ગ નંબર શોધો.

1. Gas
2. Gum
3. Oral Contract
4. Poison
5. Refugee

નોંધ: 1. તમારો જવાબ નીચે આપેલ જગ્યામાં લખો.

2. આ યુનિટના અંતે તમારો જવાબ ચકાસો.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9.7. સારાંશ(Summary)

આ યુનિટમાં, કોલન ક્લાસિફિકેશન પદ્ધતિની રજૂઆત કરવામાં આવી. પૃથક્કરણીય સંયોજિત ગુણવત્તા ધરાવતી અને સાથે મુક્ત મુખકીય પદ્ધતિ બીજી બધી પદ્ધતિઓ કરતાં અલગ છે. સીસીમાં સંજ્ઞાનો ઉપયોગ કરવાથી નવા વર્ગોનો સમાવેશ કરવાનું શક્ય બને છે. કોલન ક્લાસિફિકેશનની ઘણી બધી આવૃત્તિઓ સુધારાઓ સાથે પ્રકાશિત થઈ જેમાં સાતમી આવૃત્તિમાં સૂચિનો સમાવેશ કરવામાં આવ્યો નથી. આપણા દેશમાં વિવિધ ગ્રંથાલયોના ગ્રંથપાલો આ છઠ્ઠી આવૃત્તિનો ઉપયોગ કરે છે.

9.8. તમારી પ્રગતિ ચકાસોના ઉત્તરો (Answer the Self Check Exercises)

- કોલન ક્લાસિફિકેશનની છઠ્ઠી આવૃત્તિમાં મોટા ભાગના ફેરફારો આ પ્રમાણે છે.
 - નિયમો વિભાગમાં ફરીથી ગોઠવવામાં આવ્યા છે અને અંશત ફરીથી લખવામાં આવ્યા છે.
 - નિયમ વિભાગમાં પ્રકરણ નંબર 6 Contractions ચેપ્ટર નંબર Canons અને ચેપ્ટર નંબર 9 Principles and Postulations ઉમેરવામાં આવ્યા છે.
 - અનુસૂચિ વિભાગમાં અનુસૂચિ માટે સંશ્લેષ સંબંધો જેવા કે આંતર વર્ગ, મુખક, અને પંક્તિ ઉમેરવામાં આવી છે.
 - 1963માં ફરીથી પ્રિન્ટ કરવામાં આવી અને 1960 પછી Annexure (જોડાણો) ઉમેરવામાં આવ્યા .જેમાં મોટા ભાગના સુધારાઓ થયેલા હતા.
- પ્રથમ Library Science[M.C], Public Library [P], Periodicals [M], Cataloguing [E], China [S], 2017[T]

Library Science	[M.C]
Public Library	[P]
Periodicals	[M]
Cataloguing	[E]
China	2017 [T]

2 [M.C] 2 [P]; 46[M]: 55[E]. 41[S] ‘P17 [T]
22; 46: 55. 41 ‘P17

3. 1. Gas B7, C2 [P], 8. E [E], 228.

E [P], 198. L [E], 4 [2P], 88

2. Gum E [P], 6893. G [P], K [P2], L
[P],21411

3. Oral contract Z [P2], 3 (P3), 21
4. Poison F [P], 594. L [E], 4 [2P], 4
L [E]. 524
5. Refugee V, W [E], 44. X [E], 9J4.
Y [E], 495. Y [P], 394. Z [P2], 1354

9.9. ચાવીરૂપ શબ્દો (Key Words)

Basic subject (મૂળભૂત વિષય) : જે વિષય પોતાના ઘટક તરીકે કોઈ વિચાર ધરાવતો ન હોય તેને મૂળભૂત વિષય તરીકે ઓળખવામાં આવે છે.

Common Isolate Idea (સામાન્ય પૃથક વિચાર) : એવા વિચારો કે કોઈપણ પ્રકારના વિષયો સાથે જોડી શકાય છે.

Complex Subject (જટિલ વિષય) : બે મૂળભૂત કે સંયુક્ત વિષયોના સંયોજનથી જટિલ વિષય બને છે.

Compound Subject (સંયુક્ત વિષય) : જ્યારે મૂળભૂત વિષય સાથે એક કે વધુ પૃથક વિચાર જોડાય ત્યારે તે સંયુક્ત વિષય બને છે.

Digit (સમંક) : સંજ્ઞા કક્ષાએ ઉપયોગમાં લેવાયેલ અંક

Facet (મુખક) : વિષય બંધારણના ઘટકોને મુખક તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. જે વ્યક્તિત્વ (Personality), વસ્તુ (Matter), વેગ (Energy), સ્થળ (Space) અને કાળ (Time) છે.

Idea (વિચાર) : સામાન્ય વ્યક્તિઓમાં વિચારનો ઉદ્ભવ તે નિરીક્ષણથી, પ્રતિભાવથી, કલ્પનાથી, મૂલ્યાંકનથી કે અન્ય બોદ્ધિક પ્રક્રિયાઓથી થાય છે. આ બધી પ્રક્રિયાના પરિણામ સ્મૃતિમાં સંગ્રહિત થાય છે. અને આવા તર્કની સહાયથી વિચારોનું સર્જન થાય છે.

Isolate Idea (પૃથક વિચાર) : પૃથક વિચાર એ કોઈ વિષય નથી. પરંતુ તે એક વિષયના ઘટક સ્વરૂપ છે. જેમ કે બાળક એક પૃથક વિચાર છે. જે અનેક વિષય માટે ઘટક સ્વરૂપ બની શકે. જેમકે બાળ મનોવિજ્ઞાન, બાળ પુસ્તકાલય, બાળ કેળવણી વગેરે.

Special Isolate Idea વિશિષ્ટ પૃથક વિચાર : જે માત્ર સંયુક્ત વિષય સાથે અસ્તિત્વમાં આવે છે કે મૂળભૂત વિષયના કોઈ એક નાના સમૂહ સાથે અસ્તિત્વમાં આવે છે.

Subject (વિષય) : વિચારોના વ્યવસ્થિત સ્વરૂપને વિષય તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. જે રસના ક્ષેત્રમાં વ્યાપકતા અને ગહનતા ધરાવે છે.

9.10. સંદર્ભો અને વિશેષ વાંચન (References and Further Reading)

- * C.K Sharma,& Amik. K Sharma. (2007). *Library Classification*.New Delhi: Atlantic.
- * P. N Kaula. (1985). *A Treatise on Colon Classification*.New Delhi: Sterling Publication.
- * S. R Ranganathan. (1990). *Colon Classification* (અવૃત્તિ - 6 Bangalore: Sharda Ranganathan Endowment for Library Science.
- * Satija Mohinder Pratap. (2002). *Manual of Practical Colon Classification*.New Delhi: Concept Publishing Company.
- * છગન ભૈયા. (1939).ગ્રંથાલય વર્ગીકરણ પ્રવેશિકા. અમદાવાદ: ગુર્જર ગ્રંથરત્ન કાર્યાલય.

*